

Koulutoiminta- terapeutti toimii koulun arjessa

Toimintaterapiassa tavoitteisiin päästään valitsemalla oppilaalle merkityksellinen toiminta. Sen avulla harjoitellaan kouluarjessa tarvittavia taitoja. Toimintaterapeutti osaa myös porrastaa ja soveltaa toimintaa, joten oppiminen toteutuu esim. leikin ja pelaamisen kautta.

Anna Aronpuro
toimintaterapeutti (AMK)

Anne Laitinen
toimintaterapeutti (AMK)

Anne Metsäranta
toimintaterapeutti (AMK)

Koulutoimintaterapeutti voi olla koululaisen rinnalla kulkija, jolle joustava eritasoinen työskentely (tuki-/yhteistyöhenkilö, valmentaja, terapeutti) on mahdollista. Koulutoimintaterapeutti arvioi, mistä oppilaan osallistumisen vaikeus voisi johtua ja suunnittelee yhdessä opettajien ja muun henkilökunnan kanssa tarvittavat tukitoimet.

Toimintaterapeutti on toimintakyvyn ammattilainen, jolla on taitoa analysoida sekä tukea koululaisen toimintakykyä koko toimintakykyjatkumolla. Koulutoimintaterapeutti tuntee niin koululaisen kuin opettajan koulutyön arjen ja siihen liittyvät lainalaisuudet: arjen käytännöt ja koulun kulttuurin, opetussuunnitelman, kolmiportaisen tuen sekä oppilashuoltokäytännöt.

Koulussa opiskelijahuollon työntekijänä työskentelevä koulutoimintaterapeutti tuo opiskeluhoitoryhmään toimintakyvyn ja toiminnan käytön asiantuntijuutta. Toimintaterapian tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten toimijuutta, oppimista ja aktiivista osallistumista koulutyön arkeen koulu yhteisö-, luokka- ja yksilötasolla. Toimintaterapeutin asiantuntijuuden ydintä on se, miten muokataan toimintaa ja toimintaympäristöä siten, että kaikkien osallisuus ja osallistuminen on mahdollista.

Nykyisen opetussuunnitelman mukaisesti opettamisen ja oppimisen tulisi toteutua erilaisissa toiminnallisissa oppimistilanteissa. Toimintaterapeutti on toimintakyvyn asiantuntijana hyvä yhteistyökumppani opettajalle ja tuki oppilaille, joilla on haasteita toimia ja osallistua koulussa.

Koulutoimintaterapeutin työtä on opettajien, muun koulun henkilökunnan ja huoltajien kanssa tarvittavien

opetuksen ja oppilashuollollisten tukitoimien suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuminen. Koulutoimintaterapia on matalan kynnyksen ennaltaehkäisevää työtä, erillisiä läheteitä ei tarvita. Taloudellisena näkökulmana on tunnistaa syrjäytymisriskiin liittyvät erityisvaikeudet ja tarjota mahdollisimman varhainen apu lapsen ja nuoren kasvuun ja hyvinvoinnille merkittävässä kouluarjen toimintaympäristössä.

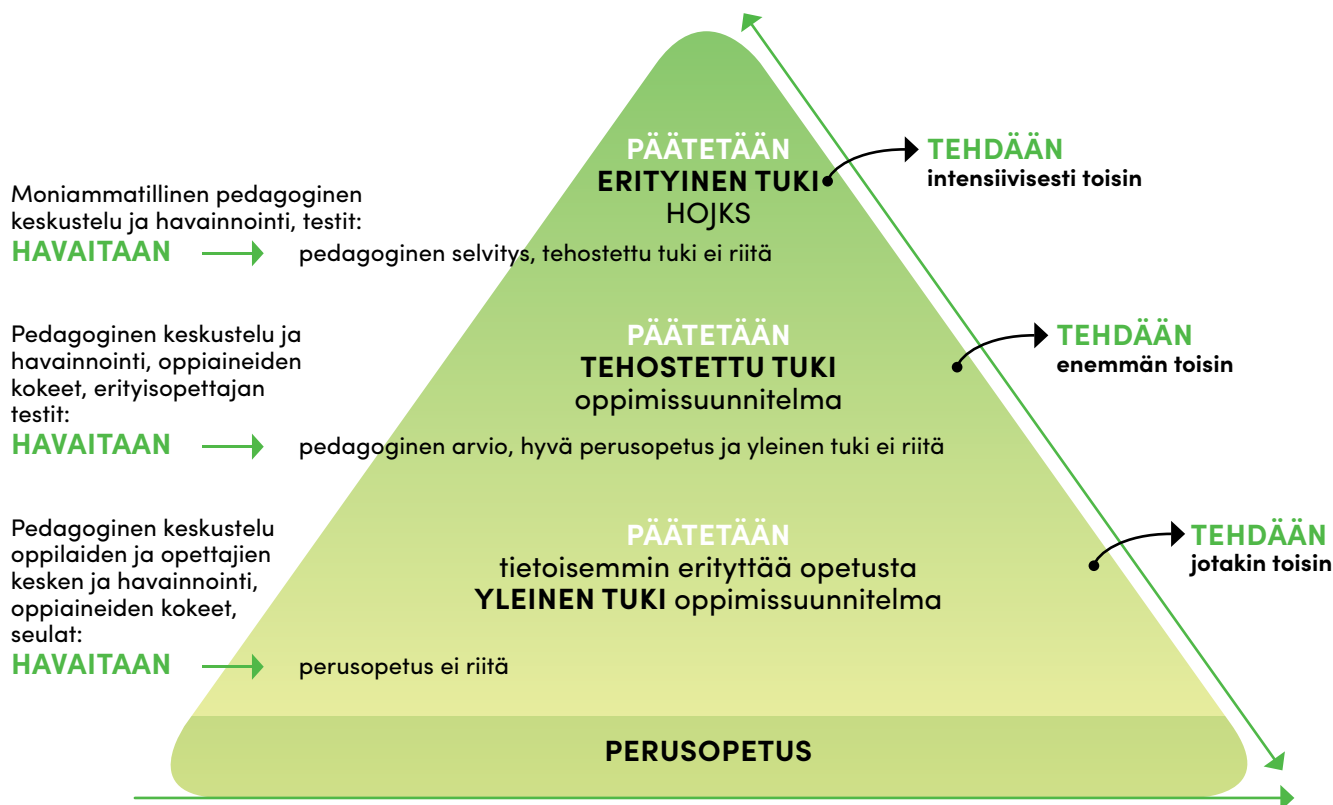
Oppimisen ja koulunkäynnin tuki

Koulussa tarjottava oppimisen pedagoginen tuki on kolmiportaista. Kaikki oppilaat kuuluvat yleisen tuen piiriin. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin opetustilanteisiin. Lisäksi oppilaalla on oikeus saada tarpeensa mukaisesti tehostettua tai erityistä tukea.

Ensisijainen vastuu oppilaan oppimisen tuen tarpeiden havaitsemisesta, arvioinnista ja tarvittavan tuen toteuttamisesta on opettajalla. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi oppilaan tilannetta tulee seurata ja aloittaa tuen antaminen heti, kun siihen ilmenee tarvetta. Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa.

Tuki rakennetaan opettajien, opiskeluhoollon työntekijöiden sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa oppilaan ja huoltajan

KUVA 1: PEDAGOGINEN 3-PORTAINEN TUKI PERUSOPETUKSESSA. OPPILAIDEN OPPIMISEN PEDAGOGINEN TUKEMINEN ON OPETTAJAN TYÖTÄ. PEDAGOGISTA TYÖTÄ JOHTAA JA SIITÄ VASTAA KOULUN REHTORI. OPPIMISEN TUEN SUUNNITTELU TOTEUTUU YHTEISTYÖSSÄ OPPILAAN JA HUOLTAJIEN SEKÄ OPISKELUHUOLTOHENKILÖSTÖN (ESIM. TEHOSTETUSTA TUESTA ERITYISEEN TUKEEN SIIRTYMISEN MONIAMMATILLINEN KÄSITTELY) KANSSA.

” Koulutoimintaterapia on matalan kynnyksen ennalta-ehkäisevää työtä.

kanssa. Tarvetta koulutoimintaterapeutin kanssa tehtävälle yhteistyölle voi tulla esille kaikilla eri oppimisen tuen tasoilla. Toimintaterapeutin oppimisen tukemiseen liittyvä työ liittyy usein oppimisympäristön sekä oppimis- tai osallistumistilanteeseen liittyvien toimintojen muokkaamiseen koululaisen toimintakykyä vastaaviksi. Toimintaterapeutilla on osaamista analysoida toimintakykyyn, toimintaan ja toimintaympäristöön liittyvien tekijöiden vaikutuksia oppimiselle ja koulussa osallistumiselle.

Toimintaterapeutit voivat työskennellä kolmella tasolla sosiaali- ja terveydenhuollossa, opetustoimissa tai erilaisissa yhteisöissä. Lisäykset kursivilla ovat Espoon kaupungin koulutoimintaterapeuttien hyviä käytäntöjä.

Taso 1: koko väestö tai kaikille lapsille ja nuorille suunnitellut ohjelmat. Esimerkiksi:

- Toimintaterapeutit jakavat ammatillista tietoaan ja taitojaan koulun henkilökunnan kanssa tehtävässä yhteistyössä ja hyödyntävät yhteisöllisessä hyvinvointityössään toimintaterapeutista lähestymistapaa. Tavoitteena on edistää lasten sitoutumista ja osallistumista koulun eri toimintoihin. (Hutton 2009).
- Käsin kirjoittamisen interventio luokassa toteutuen terapeutin ja opettajan yhteistyönä. Yhteisopetuksessa toteutuneen kirjoittamisen opetuksen on osoitettu parantavan lasten tekstin luettavuutta, kirjoitusnopeutta ja -sujuvuutta. (Case-Smith ym. 2012)
- Toimintaterapeutit voivat terveellisen elämäntyylin ja merkityksellisen toiminnan puolestapuhujina hyödyntää osaamistaan myös erilaisten teemojen, kuten ylipainon käsittelyssä. (Reingold ja Jordan 2013, Orban ym. 2014, Moll ym. 2015). Tähän voi sisältyä myös leikkitoimintojen huomioimista osana ravitsemusneuvontaa (Munguba ym. 2008).

KUVA 2: KOULUTOIMINTATERAPIAN TASOT

1. YLEISTEN TOIMINTATERAPIAPALVELUJEN TASO

Toiminnallista osallisuutta lisäävät toimintaterapiapalvelut

> kohteena koko väestö/ikäryhmän toimintamahdollisuudet, hyvinvoinnin ja yhteisöön kuulumisen lisääminen toiminnan avulla *esim. alkuopetuksen ja 1. luokan oppilaat jne.*

2. TEHOSTETTUJEN/KOHDENNETTUIJEN TOIMINTATERAPIAPALVELUJEN TASO

Syrjäytymistä ennaltaehkäisevät toimintaterapiapalvelut

> kohderyhmänä sellaiset oppilaat/lapset/nuoret, joilla on riski terveyden tai hyvinvoinnin heikkenemiseen. Osallistumisen mahdollisuuksien lisääminen ja toiminnallisen identiteetin vahvistaminen. *esim. motoriset haasteet ja koulutoiminnan/tehtävien soveltamisen keinot, syrjäytymisriskiä aiheuttavien taitojen/toimintakykyriskien tukeminen, toiminnalliset vertaistukiryhmät, coaching ja tukikäynnit*

3. ERITYISET JA INTENSIIVISET TOIMINTATERAPIAPALVELUT

Toimintakykyä (ja siihen liittyviä vaikeuksia) kuntouttavat toimintaterapiapalvelut

> Kohderyhmänä oppilaat/lapset/nuoret, joilla on toimintakyvyn vaikeuksia *Esim. toimintaterapia lääkinällisenä kuntoutuksena, oppilaalle joilla on visuo-motoriikan/aistisäätelyn jne. vaikeuksia. Koululaisten toiminnalliset valmiuksien ja taitojen kehityksen tukeminen.*

- *Yhteisöllisessä oppilashuollossa koulutoimintaterapeutti on mukana suunnittelemassa koko kouluun liittyviä tapahtumia ja käytänteitä. Myös luokakohtaiset yhteisölliset ryhmät esim. luokan ryhmäyttämiseen liittyen.*

Taso 2: kohdennetut tai valinnaiset palvelut sellaisten lasten ja nuorten tukemiseen, joilla on riski terveyden tai hyvinvoinnin heikkenemiseen. Esimerkiksi:

- Toimintaterapiaohjelma sosiaalisten taitojen kehittämiseen. Roolileikkiin perustuvan toimintaterapiaintervention on todettu parantavan teini-ikäisten autismikirjon asiakkaiden sosiaalisia taitoja. (Gutman ym. 2012).
- Toimintaterapeutin tuki opettajalle koulutehtävien soveltamiseen. Esimerkiksi toimintaterapeutit ovat tukeneet opettajia luokassa vaadittavien tehtävien motoristen haasteiden soveltamisessa. Tämän myötä lapset ja nuoret, joilla on motorisen koordinaation vaikeuksia, ovat pystyneet osallistumaan koulunkäyntiin aiempaa paremmin (Missiuna ym. 2012).
- *Koulutoimintaterapeutin joko yksin tai työparin kanssa yhdessä pitämiä taitoja ja valmiuksia vahvistavia ryhmiä, esim. sosiaaliset ja kaveritaidot, toiminnan ohjaus, tarkkaavuuden säätely.*

Taso 3: Intensiiviset, erikoistuneet toimintaterapiapalvelut lapsille ja nuorille, joilla on tunnistettua, elämän tärkeisiin

toimintoihin osallistumiseen vaikuttavaa tuen tarvetta mielenterveyden, fyysisen toimintakyvyn, tunne-elämän, oppimisen tai käytöksen alueella. Esimerkiksi:

- Kognitiivisten strategioiden opettelu henkilökohtaisen suunnitelman mukaisesti, jotta tuetaan onnistunutta suoriutumista. Esimerkiksi "Cognitive Orientation to Daily Occupational Performance" (CO-OP) -interventiota on käytetty lapsilla, joilla on aivovamma (Missiuna ym. 2010).
- Vanhempainohjaus, jossa tavoitteena on esimerkiksi autismikirjon lasten osallistumismahdollisuuksien pa-

rantaminen heidän valitsemiinsa toimintoihin (Dunn ym. 2012).

- Henkilökohtaiset motoristen taitojen harjoitteluohjelmat. Esimerkiksi lapsilla, joilla on hemiplegia, on motivoitun käden käytön menetelmän sekä intensiivisen kahden käden yhteistyötä tukevan terapian (bimanual therapy) todettu edistävän yläraajan toimintakykyä (Sakzewski ym. 2014, Gelkop ym. 2015) sekä auttavan heitä pääsemään henkilökohtaisiin tavoitteisiinsa (Miller ym. 2014).
- Lapsen kiinnostuksen kohteisiin ja vahvuuksiin pohjautuvat terapiaohjelmat voivat edistää toimintakyvyn muutosta parempaan. Sinnikkyydellä jatkaa toimintoja vaikeuksista huolimatta on todettu (lapsilla, joilla on synnynnäinen hemiplegia) olevan vaikutusta siihen, miten hyvin tuloksiin toimintakyvyn suhteen päästään yläraajapainotteisen terapian avulla (Miller ym. 2014).
- Kotona toteutuvia kuntoutusjaksoja, joissa toimitaan yhteistyössä terapeutin ja vanhempien kesken, voidaan käyttää terapian tehokkuuden lisäämiseksi. On todettu, että tällaiset ohjelmat voivat olla hyödyllisiä motoriikan edistämiseksi CP-lapsilla, mikäli käytetyt menetelmät ovat todistetusti tehokkaita ja sopivaa tukea sekä ohjausta on tarjolla (Novak ja Berry 2014).
- On todettu, että tavoitteiden asettamisessa ja terapian toteutuksessa on tärkeää ottaa huomioon vanhempien ja lapsen tärkeiksi kokemat asiat, jotta päästään mahdollisimman hyvin tuloksiin. Koordinaatiovaikeuksista kärsivien lasten perheet ovat arvostaneet interventiota, jossa on otettu huomioon sosiaaliset tekijät sekä osallistuminen päivittäisiin toimintoihin. (Morgan ja Long 2012).
- *Tavoitteiden mukaiset yksilölliset koulutoimintaterapeutin tuki-/ohjauskäynnit tai terapiajakso. Mahdollisesti toimintaterapia-arviointi. Koululaistoiimintakykyyn liittyvä toimintaterapeutin tuki joko yksilöllisesti tai ryhmässä sekä kouluarjessa osallistumisen lisäämiseen liittyvä yhteistyö opettajien kanssa.*

Toimintaterapeutteja tarvitaan

Meulderin (2017) tutkimuksen mukaan toimintaterapeutin ja opettajan yhteistyön suurin hyöty on oppilaan tukemisen koulutyössä. Kyselyyn vastanneilla toimintaterapeuteilla, opettajilla ja rehtorilla oli kaikilla näkemyksiä siitä, minkälaisissa oppilaiden oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksissa toimintaterapeutti voisi olla koulussa hyödyk-

” **Kun toimintaterapeutti on osana kouluyhteisöä, pystytään koulutyön tukemista tehostamaan.**

si: keskittyminen ja toiminnanohjaus, motoriikka, psyykkiset ja emotionaaliset ongelmat (kuten motivaatio ja itsetunto) sekä sosiaaliset ongelmat (kuten koulukiusaaminen tai luokan ilmapiiri). Kun toimintaterapeutti on osana kouluyhteisöä, pystytään koulutyön tukemista tehostamaan muun muassa antamalla tukea riittävästi ja riittävän varhain sekä yksilöllisesti kaikilla kolmiportaisen tuen tasoilla erityisopetuksen rinnalla. Tällöin myös terapiassa opittujen taitojen siirtäminen arkeen helpottuu. •

Lähteet:

- American Occupational Therapy Association. Occupational Therapy in School Settings. 2016.
- Arbesman, M; Bazyk, S ja Nochajski SM. 2013. Systematic review of occupational therapy and mental health promotion, prevention, and intervention for children and youth. American Journal of Occupational Therapy. 67 (6).
- Case-Smith, J. 2012. Effect of a coteaching handwriting program for first graders: one-group pretest-posttest design. American Journal of Occupational Therapy. 66 (4).
- De Meulder, Annukka. SYNERGIAEDUN SAAVUTTAMINEN Grounded Theory -tutkimus opettajan ja toimintaterapeutin yhteistyön rakentumisesta perusopetuksessa. Jyväskylä 2017.
- Dunn, W; Cox, J; Foster, L; Mische-Lawson, L; Tanquary, J. 2012. Impact of a contextual intervention on child participation and parent competence among children with autism spectrum disorders: a pretest-posttest repeated-measures design. American Journal of Occupational Therapy. 66 (5).
- Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter: Nordisk forskning inom arbetsterapi relaterat till skolan – en kunskapsöversikt. 2018.
- Gelkop, N; Burshtein, DG; Lahav, A; Brezner, A; Al-Oraibi, S; Ferre, CL; Gordon, AM. 2015. Efficacy of constraint-induced movement therapy and bimanual training in children with he-

